ਜਬੀਰ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਬਨਾਮ
ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਰਾਜਸੀ
(ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 972 ਦਾ 2013)
ਜਨਵਰੀ 17, 2023
[ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ ਅਤੇ ਪਾਮਿਦੀਘੰਟਮ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾਵਾਂ 302, 364, 201 – ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਕਿ ਪੀੜਿਤ 'ਐਚ', ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 7 ਸਾਲ ਸੀ, 8.10.1999 ਨੂੰ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ – 10.10.1999 ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਪਿੰਡ ਦੇ 'ਵਾਈ' ਦੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ – ਪੀੜਿਤ ਦੇ ਪਿਤਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-1) ਨੇ 19.11.1999 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 156(3) ਕ੍ਰਿ.ਪ੍ਰ.ਸੰ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ – ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. 21.11.1999 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ – ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ, ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 08.10.1999 ਨੂੰ ਐ-3 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੁੰਡੇ 'ਐਚ' ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ – ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 09.10.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 6 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ, ਉਸਨੇ 'ਐਚ' ਨੂੰ ਵਾਈ ਦੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਐ-1 ਅਤੇ ਐ-2 ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ – ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ 12 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ – ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 364, ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ 7 ਸਾਲ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ – ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਫੈਸਲਾ: ਅਭਿਯੋਗ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਸੈੱਟਾਂ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ (ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਅਤੇ 3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ- 4 ਅਤੇ 5) ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਐ-3 ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, 08.10.1999 ਅਤੇ 09.10.1999 ਨੂੰ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ, ਦੇਖਿਆ ਸੀ – ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਜਾਂਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਕਹਿਣਾ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-2, ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਦੁਆਰਾ ਐ-3 ਦੇ ਨਾਲ 08.10.1999 ਨੂੰ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 09.10.1999 ਦੀ ਸਵੇਰੇ, ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ – ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ" ਸਿਦਾਂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸੰਕੀਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਇਸ ਲਈ, ਸਿਰਫ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ" ਪਰਿਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਨੁਚਿਤ ਹੈ।

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਫੈਸਲਾ: 1. ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸੈੱਟਾਂ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ, ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਪੀਡਬਲਯੂ-

1, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ 7 ਸਾਲਾ ਬੱਚਾ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਿਛਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਮਧਿਆਸਤਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਂਚ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 156(3) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਨੂੰ ਦੇਖੀ ਗਈ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 18]

2. ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਕਬਰਪੁਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਸੱਦਾ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਈ ਦਾ ਖੇਤ ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਫਿਰ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ

ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦਾ ਇੱਕ ਨੇੜਲਾ ਪੜੋਸੀ ਜੋ 8-10 ਕਦਮਾਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੱਚਾ 8.10.1999 ਨੂੰ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 19]

3. ਇਹ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਨੇ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-3 ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਏ-3 ਨੂੰ ਵਿਕਟਿਮ 'ਐਚ' ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਏ-3 ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੀਡਬਲਿਊ-7, ਜੋ ਜਾਂਚ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਨੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਤੋਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੰਦੇਹਜਨਕਤਾ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 09-10-1999 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 12-10-1999 ਨੂੰ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 20]

4. ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ, ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਦੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪੰਚੀਲ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਦੇਹ ਦੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਦੋ ਸੈੱਟਾਂ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ (ਪੀਡਬਲਿਊ-2, ਪੀਡਬਲਿਊ-3 & ਪੀਡਬਲਿਊ-4, ਪੀਡਬਲਿਊ-5) ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਏ-3 ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ (ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2) ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, 08.10.1999 ਅਤੇ 09.10.1999 ਨੂੰ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਜਾਂਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਕਹਿਣਾ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਿਊ-2, ਪੀਡਬਲਿਊ-3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਦੁਆਰਾ 08.10.1999 ਨੂੰ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 09.10.1999 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਏ-3 ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਾ ਚੁੱਕਣਾ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 21-22]

ਸਰਦ ਬਿਰਦੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [1985]
1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 88– ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

6. “ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ” ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸੀਮਿਤ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਘੱਟ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, “ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ” ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ 09-10-1999 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 6 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, “ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ” ਪਰਿਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 23, 25]

ਜਸਵੰਤ ਗਿਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2005) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 438;
ਰਾਮਬ੍ਰਕਸ਼ @ ਜੱਲਿਮ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ ਰਾਜ [2016] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 599;
ਨਿਜ਼ਾਮ & ਓਰਸ. ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ [2015]
10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 786 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹਨੁਮੰਤ ਬਨਾਮ ਮਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [1952] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1091;
ਤਨਵੀਬੇਨ ਪੰਕਜਕੁਮਾਰ ਦਿਵੇਤੀਆ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾ ਰੈਫਰੈਂਸ

[1952] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1091 ਪੈਰਾ 12, 21 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 88 ਪੈਰਾ 12, 21 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (2005) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 438 ਪੈਰਾ 23 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ [2016] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 599 ਪੈਰਾ 24 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ [2015] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 786 ਪੈਰਾ 24 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ : ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ.972 ਦੀ 2013।

ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 05.10.2012 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 358 ਦੇ 2004 ਵਿੱਚ ਸੀ।

ਜੇ. ਸੀ. ਗੁਪਤਾ, ਵਰਿਸ਼ਠ ਅਧਿਵਕਤਾ, ਵਿਕਰਾਂਤ ਸਿੰਘ ਬੈਸ, ਯੋਗੇਸ਼ ਤਿਵਾਰੀ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਵਿਕਾਸ ਨੇਗੀ, ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ, ਸੰਨੀ ਸਚਿਨ ਰਾਵਤ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ

ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

1. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 (ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.") ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 364, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ 7 ਸਾਲ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ।1SUPERSCRIPT

2. ਹਸੀਨ, ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ 7 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਬਿਸਾਰਤ, (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-1), ਅਕਬਰਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਹ 08.10.1999 ਨੂੰ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। 10.10.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 16:30 ਵਜੇ, ਹਸੀਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਕਬਰਪੁਰ, ਹਸੀਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੰਗਲੋਰ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਦਲਚੰਦ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-6 ਦੁਆਰਾ ਮੌਕੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ 11.10.1999 ਨੂੰ ਡਾ. ਏ.ਕੇ. ਜੈਨ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-9) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੌਤ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ।

3. ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-1, ਬਿਸਾਰਤ ਨੇ 19.11.1999 ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ (ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਕ੍ਰਿ. ਪੀ.ਸੀ.") ਦੀ ਧਾਰਾ 156(3) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ (ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ.) 21.11.1999 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ, ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਸੀਨ 08.10.1999 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੋਜ ਦੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਉਹ 10.10.1999 ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਪੀ.ਐਸ. ਮੰਗਲੋਰ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਸੀਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ। ਉਸ ਨੇ 11.10.1999 ਨੂੰ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਵਿਅਸਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਈਦ ਅਹਮਦ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-3) ਅਤੇ ਮੁਰਾਦ ਅਲੀ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-2) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 08.10.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 3.30 ਵਜੇ ਏ-3 ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੁੰਡੇ ਹਸੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ। ਸੁਲੇਮਾਨ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-4) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 09.10.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 6 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਨੇ ਹਸੀਨ ਨੂੰ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੜਕ ਤੇ ਏ-1 ਜਬੀਰ ਅਤੇ ਏ-2 ਜਾਕਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-1) ਤੁਰੰਤ ਪੀ.ਐਸ. ਮੰਗਲੋਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਗਿਆ

12.10.1999 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਐਸ.ਪੀ., ਹਰਿਦੁਆਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸ

ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ।

4. ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਆਰੋਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ 12 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਬਚਾਅ ਨੇ ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਤਰਕ

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲੜਕੇ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ 10.10.1999 ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 12.10.1999 ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 8.10.1999 ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਏ-3 ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ, ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ 9.10.1999 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ, ਬੱਚਾ ਦੋਸ਼ੀ ਜਬੀਰ ਅਤੇ ਜਾਕਿਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 156(3) ਸੀ.ਆਰ. ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਬੇਨਤੀ 19.11.1999 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਭਾਵ, ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

6. ਇਹ ਵੀ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ) ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਲੜਕੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 10.10.1999 ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਮੁਆਇਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

7. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜੋੜੇ ਗਏ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਆਈਓ ਦੀ ਗਵਾਹੀ (ਪੀਡਬਲਯੂ-8) ਵਿੱਚ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਏ- ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿ ਉਹ 8ਵੀਂ ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ,ਉਹ ਗਵਾਹ (PW-8) ਨੇ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਸਲੀਮ ਅਤੇ ਮਨਸੂਰ, ਨਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਦੋਸ਼ੀ।

8. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੀ-4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਬਿਆਨ ਦਸੰਬਰ, 1999 ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਗਵਾਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ- ਸੀ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ (ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2) ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਲਿਸ ਬਿਆਨ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 12.10.1999 ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਡਬਲਿਊ-1 ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਨੂੰ 12.10.1999

ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ (09.10.1999)। ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਦੇਰ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਪੀਡਬਲਿਊ-1, ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

9. ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ" ਸਿਦਾਂਤ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਵਿਚਾਰਾਂਤਰ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ7 ਮਨਸਬ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ2 ਮੁਰਾਦ ਅਲੀ, ਸਈਦ ਅਹਮਦ ਪੀਡਬਲਿਊ3, ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ4 ਸੁਲੇਮਾਨ, ਜੋ ਸਭ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਨੇੜਲੇ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ, 10.10.1999 ਨੂੰ ਹੋਏ ਮੁਆਇਨਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਾਣੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ 2 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਚੁੱਪ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਰਿਸਾਰਤ ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਨੂੰ ਸਿਰਫ 12.10.1999 ਨੂੰ ਹੀ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਸ ਗਵਾਹ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਤੀ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ।

10. ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਭਿਯੋਗੀ ਗਵਾਹ ਇੱਕੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਬਿਸਾਰਤ ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਮੁਰਾਦ ਅਲੀ ਡਬਲਿਊ2 ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਹੈ; ਸਈਦ ਅਹਮਦ (ਪੀਡਬਲਿਊ-3) ਸ਼ਰੀਫ, ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦਾ ਕਜ਼ਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ4 ਸੁਲੇਮਾਨ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ5 ਮੁਨਫਾਇਦ ਵੀ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਕੋਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੀ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲ 1996 ਵਿੱਚ, ਮੁਨਫਾਇਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੁਰਾਦ ਅਲੀ (ਪੀਡਬਲਿਊ-2), ਫੁਰਕਾਨ ਅਤੇ ਹਮਸ਼ਦ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 307, 452, 504, 506 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

11. ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਸਬ ਦੀ (ਪੀਡਬਲਿਊ-7) ਗਵਾਹੀ ਅਨੁਸਾਰ (ਜੋ ਕਿ ਇਨਕੁਏਸਟ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਾਹ ਸੀ) ਮੁਨਫਾਇਦ, ਸਈਦ ਅਤੇ ਮੁਰਾਦ ਅਲੀ ਵੀ ਇਨਕੁਏਸਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

12. ਸਿੱਖਿਆਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਨੁਮਾਨ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਾ,$2_{SUPERSCRIPT}$ ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀ ਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜਾ,$3_{SUPERSCRIPT}$ ਅਤੇ ਤਨਵੀਬੇਨ ਪੰਕਜਕੁਮਾਰ ਦਿਵੇਤੀਆ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਰਾਜਾ$4_{SUPERSCRIPT}$ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਤੀਜਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ; ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਾਰਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਜਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਿਧ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸ਼ੱਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਦੇ ਕਦੇ, ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੈਤਿਕ ਯਕੀਨੀਅਤ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਕਦਮ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਸੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਮਾਨਸਿਕ ਦੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਹਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸ਼ੱਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਨੀਚੇ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ਰਾਜ/ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਤਰਕ

13. ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਿਰਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੀ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਅਤੇ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-1, ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਵੱਲੋਂ ਤੁਰੰਤ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੀ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ; ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਲੜਕੇ ਦੀ ਮੌਤ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ ਹਿੰਸਾ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ। ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਏ-1 ਤੋਂ ਏ-3 ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਏ ਉਕਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ। ਇਸ ਲਈ, ਆਖਰੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਪੁਲਿਸ, ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਭ ਦੇ। ਅਖ਼ੀਰ ਉਸ ਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਧਾਰਾ 156 (3) ਸੀ.ਆਰ. ਪੀ.ਸੀ., ਜਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ.

14. ਇਹ ਵੀ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਸੰਮਿਲਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ, ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਥਾਂ ਨੇੜੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਲੱਭੀ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, 10.10.1999 ਨੂੰ, ਇਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੋਈ ਮੌਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮੌਤ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ।

15. ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨਾਕਾਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। 21.11.1999 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਜਾਂਚ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਪਰ ਜਾਂਚ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸਨੂੰ ਪੀਡਬਲਿਊ-12 ਦੁਆਰਾ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊਜ਼ 2 ਅਤੇ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਣ ਕਿ ਤੀਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ 8.10.1999 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲੜਕੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜੇ ਹੋਏ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊਜ਼ 4 ਅਤੇ 5 ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਸਵੇਰੇ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਤੱਥ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਖੋਜ

16. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਕੱਠਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ"ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

\ਸਿਦਾਂਤ, ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ। ਮ੍ਰਿਤਕ- ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਨੇ 8ਵੇਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ, ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ; ਉਹ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੁੰਡਾ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ; ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਖੋਜ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਲਾਸ਼, ਅਧ-ਦਬੀ ਹੋਈ, 10ਵੇਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਿੰਡ

(ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਲੱਭੀ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਭਾਵ, 11ਵੇਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਮੋਰਟਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਉਸ ਦਿਨ ਮੁਕਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਹੋਈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ 12ਵੇਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਖੀਰਕਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਧਾਰਾ 156 (3) ਸੀ.ਆਰ. ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 19.11.1999 ਦੀ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 2.12.1999 ਤੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ।

17. ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ, ਤੀਜਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੈਣ, 8ਵੇਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 3:30 ਵਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੂੰ 10-10-1999 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 12:00 ਵਜੇ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਲੱਭੀ ਗਈ (ਭਾਵ, ਦੁਪਹਿਰ 1:00 ਵਜੇ) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪੀਡਬਲਯੂ-3, ਜਿਸਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ 8.10.1999 ਨੂੰ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ ਦੇਖਿਆ, ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ- 1 ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ 12.10.1999 ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, (ਚੂੰਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦਰਮਿਆਨੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਬਿਜਨੌਰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਸੀ)। ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਆਖਰੀ ਵਾਰ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਅਤੇ 5 ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

18. ਫਿਲਹਾਲ, ਜੇਕਰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ (ਜੋ ਕਿ 42 ਦਿਨ ਹੈ) ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਗੱਲ ਜੋ ਇੱਕ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸੈੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਸੁਲੈਮਾਨ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ, 09.10.1999 ਦੀ ਸਵੇਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਬਾਅਦ, 12.10.1999 ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਵਾਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ 09.10.1999 ਦੀ ਸਵੇਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚੀਕ ਸੁਣੀ, ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਇਹ ਦੇਖਣ 'ਤੇ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ, ਉਸਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਸਿਰਫ 7 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਅਭਿਯੋਗ- ਅਤੇ PW-1 ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ, PW-5 ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ, ਨਾ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-5 ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਬਿਆਨ ਸੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਵੀ ਧਾਰਾ 156 (3) ਕਰੋੜ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਪੀਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਸੀ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਉਸਨੇ 12.10.1999 ਨੂੰ ਲੜਕੇ ਦੇ ਪਿਤਾ PW-1 ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ 9.10.1999 ਨੂੰ

19. ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਸੁਲੈਮਾਨ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਘਰ ਬਿਸਾਰਤ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ 8-10 ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ 8 ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ 09-10-1999 ਦੀ ਸਵੇਰੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸੱਦਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਾਕਿਰ ਅਤੇ ਜਬੀਰ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਕ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ 9 ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

“ਮੈਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਜਬੀਰ ਅਤੇ ਜਾਕਿਰ ਹਸੀਨ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਇਸ

ਦੇ ਬਜਾਏ ਮੈਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਹਸੀਨ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਦੋਸ਼ੀ ਜਬੀਰ ਅਤੇ ਜਾਕਿਰ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਖੇਤ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।"

ਇਹ ਬਿਆਨ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਯਾਕੂਬ ਦਾ ਖੇਤ ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਕਬਰਪੁਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ; ਜੇ ਉਹ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸੱਦਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਿੰਡ, ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ, ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦਾ ਇੱਕ ਨੇੜਲਾ ਪੜੋਸੀ ਜੋ 8-10 ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਡਾ 8 ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਨੂੰ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸੰਭਵਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਜਿਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ:

"ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਲੱਭਿਆ, ਅਸੀਂ ਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ।"

20. ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਮੁਰਾਦ ਅਲੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਬਿਸਾਰਤ ਦਾ ਭਰਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਈਦ, ਪੀਡਬਲਿਊ3 ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ; ਉਹ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦਾ ਦੂਜਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ [ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੀ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ। ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ, ਤੀਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਲਗਭਗ 1 ਵਜੇ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅਤੇ

"ਜਦੋਂ ਹਸੀਨ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਮਿਲੀ ਸੀ ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਬਿਸਾਰਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।"

ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਿਸਾਰਤ ਨੂੰ "ਦੁਪਹਿਰ ਲਗਭਗ 12 ਵਜੇ" ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਸਾਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਦੱਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਸਾਰਤ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ 2-4 ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਹਸੀਨ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ "ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਬੱਚਾ ਹਸੀਨ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।"

ਜੇ ਇਹ ਤੱਥ ਸੱਚੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਗਵਾਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2, ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-3) ਨੇ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕਮ ਤੋਂ ਕਮ ਜਾਂਚ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਮਨਸਬ, ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੇ ਕਈ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ, ਜਾਂਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮੌਜੂਦ ਸਨ:

"ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਈ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੇਸ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਬਿਸਾਰਤ, ਸੁਲੇਮਾਨ ਪੁੱਤਰ ਬਸ਼ੀਰ ਝੋਜਾ, ਮੁਨਫੈਤ ਪੁੱਤਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ, ਸਈਦ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਰੀਫ ਅਤੇ ਮੁਰਾਦ ਅਲੀ ਪੁੱਤਰ ਅਲੀ ਹਸਨ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।"

ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਦੀ ਗਵਾਹੀ, (ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਤੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ) ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵੀ ਘਾਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ

ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 09-10-1999 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 12-10-1999 ਨੂੰ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਂਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ।

21. ਫੌਜਦਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮੂਲ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਹਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ; ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਤੌਰ ਤੇ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਬਚੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ, ਅਪਰਾਧ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ; ਹੋਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਤੱਥ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ, ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।5 ਇਹ ਸਰਦ ਬਿਰਿਚੰਦ ਸਰਦਾ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਹਨੁਮੰਤ ਤੋਂ ਉਦ੍ਧਰਣ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਦੇਖਿਆ ਕਿ:

"153. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਇਹ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਮਾਮਲਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ:

(1) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਿ□ਕਰਸ਼ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇੱਥੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚਿੰਤਤ ਹਾਲਾਤ 'ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ' ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ 'ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ' ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਾਬਿਤ' ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਾਬਿਤ' ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਆਕਰਣਿਕ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫਰਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਸਹਾਬਰਾਓ ਬੋਬਾਡੇ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾ□ਟਰ (1973) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 793 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ: [ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 19, ਪੰਨਾ 807: ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ.) ਪੰਨਾ 1047]

ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕੇ ਅਤੇ 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਵਿੱਚਲਾ ਮਾਨਸਿਕ ਫਾਸਲਾ ਲੰਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਪ□ਟ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਨਿ□ਕਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਏ ਤੱਥ ਕੇਵਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ,

(3) ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ,

(4) ਉਹ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ [ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

(5) ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਾਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਥਾਂ ਨਾ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।"

154. ਇਹ ਪੰਜ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਿਦਾਂਤ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।"

ਇਹ ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਸਿਦਾਂਤ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਹੁਣ ਮੌਲਿਕ ਨਿਯਮ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੁਹਰਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਸਾਲੀ ਭਾਰ ਲਈ, ਪਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਇਕੋ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਆਧਾਰ ਹੈ।

22. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸੈੱਟਾਂ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ (ਪੀਡਬਲਿਊ2 ਅਤੇ 3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਤੇ 5) ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 8 ਅਕਤੂਬਰ 1999 ਅਤੇ 9 ਅਕਤੂਬਰ 1999 ਨੂੰ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਬਾਰੇ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 156 (3) ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਇਨਕੁਆਸਟ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਕਹਿਣਾ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-2, ਪੀਡਬਲਿਊ-3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਦੁਆਰਾ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ 08-10-1999 ਨੂੰ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 09-10-1999 ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸ- 3 ਹੁਸਨ ਜਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਬਾਰੇ, ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਪਿਛਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜਾਂ ਗੁੱਸਾ ਸੀ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਕ ਮਕਸਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਦਮ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਹੈ, ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ, ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਜਿਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ 09-10-1999 ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਅਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

23. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਗਵਾਹੀ, ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਦੀ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ" ਸਿਦਾਂਤ ਦਾ ਸੀਮਿਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਘੱਟ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ" ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਸਵੰਤ ਗਿਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ,6 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ:

“ਬਿਨਾਂ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. 14 ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ‘ਆਖਰੀ-ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ’ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਦੀ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਕਾਬਲ ਨਤੀਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਨਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਕਤਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. 11 ਦੁਆਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਚੇਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੜੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ‘ਆਖਰੀ-ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ’ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. 14 ਦਾ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਸਕਰਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. 9 ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਥਿਤ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਬਾਰੇ ਹੈ।

24. ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਮਬ੍ਰਕਸ਼ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ,7 SUPERSCRIPT ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

“10. ਇਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ‘ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇੱਕੱਠੇ ਦੇਖੇ ਜਾਣ’ ਦੀ ਇੱਕੋ ਹਾਲਤ ‘ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦਾ

ਸਿਦਾਂਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਜਿਊਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਦੇ ਬੀਚ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇੰਨਾ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇ। ਦੋਸ਼ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇੱਕੱਠੇ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਜਾਉਣ ਲਈ ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਚੇਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

11. ਇੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ ਰਾਜ (2014) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 279 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ: 21. ਸਿਰਫ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇੱਕੱਠੇ ਦੇਖੇ ਜਾਣ' ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਰਜੁਨ ਮਾਰਿਕ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1994) ਸੁਪਲੀ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 372)

"31. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 19-7-1985 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੀਤਾਰਾਮ ਕੋਲ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੀਤਾਰਾਮ ਦੇ ਘਰ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਅਨਿਰਣੀਤ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਉੱਥੇ ਸਨ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਚੈਨ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

22. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬੋਧਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦੇ (2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 45) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"31. ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਜਿਊਂਦਾ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਲੇਖਕ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ:

23. ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਅਣਸਮਝੀ ਦੇਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਾਣਿਕੰਦਨ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ 4-4-2004 ਨੂੰ ਵਡੱਕੁਮੇਲੁਰ ਪਿੰਡ ਦੌਰਾਨ ਪੰਗੁਨੀ ਉਥਿਰਮ ਤਿਉਹਾਰ ਮਾਰੀਅੰਮਨ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਫਾਇਰ ਸਰਵਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬੋਰਵੈੱਲ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

24. ਜਸਵੰਤ ਗਿਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ (2005) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 438), ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਚੈਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੜੀਆਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ" ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ।

"ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ 1 ਅਤੇ 2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਖੀਰੀ ਵਾਰ 23.01.2001 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ, "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ" ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕੜੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਯਕੀਨੀਅਤ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ" ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਬੋਝ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਅਚਲ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ" 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ

ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। “ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ” ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।"

ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, “ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ” ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਹਾਲਤ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੰਤਰਾਲ, ਜੋ ਕਿ ਪੋਸਟ ਮੋਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਪੋਸਟ ਮੋਰਟਮ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਸੰਕੀਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 6 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੇਵਲ “ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ” 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ (ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਲਜ਼ਾਮਤੀ ਫੈਸਲਾ ਇੱਥੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਬ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ।

ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate